

АДАМ – ТІЛ – МӘДЕНИЕТ

Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары

УДК 80/81
ББК 81.2 Қаз
А 24

Баспаға әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университеті
филология факультеті Ғылыми кеңесі ұсынған

Жалпы редакциясын басқарғандар:
Қансейіт Әбдезұлы,
филология ғылымдарының докторы, профессор;
Бағдан Момынова,
филология ғылымдарының докторы, профессор

Жауапты шығарушылар:
Мәкен Мамаева, Съезд Ақымбек, Кенжетай Күркебаев, Әбдібек Әміров,
Жайна Саткенова, Ләйла Асқар, Ләззат Әлімтаева

А 24 «Адам – тіл – мәдениет» атты профессор Г.Н. Смағұлованың 60 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары (29-30 қазан, 2010 жыл). – Алматы: «Елтаным баспасы», 2010. – 374 бет.

ISBN 978-601-06-0892-4

«Адам – тіл – мәдениет» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдарының жинағы ретінде ұсынылып отырған бұл кітапта қазақ тіл білімінің көкейкесті материалдары қамтылған.

Жинақ тілші-ғалымдарға, аспиранттар мен ізденушілерге, жоғары оқу орындарының филология факультеттеріне, сондай-ақ тілсүйер қауымға арналады..

УДК 80/81
ББК 81.2 Қаз

ISBN 978-601-06-0892-4

© әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 2010

Донбаева А.Б. Араб «әмсалдарының» жинақталу және зерттелу тарихы.....	262
Жұмашова Ж.А. Жеті нумеративімен келетін ағылшын тіліндегі тұрақты сөз тіркестері мен мақал-мәтелдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері.....	265
Ибрагимова Г.Қ. Афрасиаф Авеста желісінде.....	269
Кунанияева К.С. К истории переводов произведений Н.А. Некрасова на казахский язык.....	271
Тогысбаева Б.Ш. Мәдениеттер диалогындағы кейбір проблемалар мен шешімдер.....	275
Шөкейев Б. Аудармамен жиектес үш пән.....	277

VI. ТҮРКІ ТІЛДЕРІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Айдар Миркамал. Көне түркі тіліндегі бір парша абидарма мәтіні.....	284
Жунибек А. Опыт определения линейной величины сингармонической морфемы.....	288
Сабитова З.К. Русско-тюркские культурные и языковые контакты: заимствование культурных действий.....	291
Сағындықұлы Б. Атау септігінің ежелгі грамматикалық формалары және олардың қазақ тіліндегі сілемдері.....	294
Фаруқ Сайед Абд әл-Мухаймен Тантауи. Құран Кәрімнің орыс және француз тіліндегі аудармалары туралы ойлар.....	302

V. ҚАЗАҚ ӘДЕБИ ТІЛІНІҢ НОРМАСЫ: БАҚ ТІЛІ, ТЕРМИНОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Абдисулейменова Р.Ш., Шүленбаева Ұ.Р. Ғылым мен техника тілін жетілдіру жолдары.....	306
Абишева Р.Р. Қазақ диаспорасы өкілдері тілінің зерттелу жайы.....	307
Ақымбек С.Ш. Орфоэпиялық норма және ырғақтық топтар.....	310
Әлімтаева Л.Т. Етістіктердің тіркесімділігі.....	313
Әміров Ә.Ж. Халел Досмұхамедұлы терминдерінің оқулықтарында көрініс табуы.....	316
Базарбаева М. Көркем шығармаларда кездесетін тақсикалық амалдар.....	318
Досанов Б.И. Ғылыми-техникалық фактордың терминологиялық үрдістерге тигізетін әсері.....	321
Мамаева Г.Б. Терминдердің мағыналық ерекшеліктері.....	324
Сүлеева Г.С. Мәдениет және өнер терминологиясындағы халықаралық терминдердің қолданысы.....	328
Увайсова М.М. «Қазақстан Республикасындағы жарнама туралы» Заң талаптарына қайшы келетін жарнамалық сипаттағы іс-шаралар және заңның олқы тұстары.....	332
Шыныбекова А.К. Ұғым мен жүйе бірлігі – сәтті термин негізі.....	335

VI. ЖОО-ДА ТІЛДІК ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ МЕН ҒЫЛЫМИ ДӘСТҮРЛЕРІ

Айтжанова С.С., Шүленбаева Ұ.Р. Қазақ тілі сабағында тіл дамытудың түрлері.....	340
Жақыпбекова М. «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» пәнінің іс-тәжірибелік сабағында қолданылатын интербелсенді тәсілдер («Морфологияны оқыту әдістемесі» тақырыбы негізінде).....	343
Жусанбаева С. Оқушылардың жеке интеллектуалдық дамуын қалыптастыру.....	346
Имамбаева Ғ.Е. Етіс табиғатының кейбір жақтары.....	348
Қадашева Қ., Асанова У.О. Қазақ тілін деңгейлік оқыту әдістемесі.....	350
Күзекова З.С. Грамматиканы оқытудағы функционалдық бағыт.....	353
Нашат Абдулазиз Баюми Нұр-Мұбарак. Тілдік қызмет – шеттілдерін оқыту және оқу әдістемесін құруға кіріспе.....	356
Озекбаева Н.А. Методика организации практических занятий русского языка с использованием учебных видеофильмов.....	358
Сатбекова А.А. Технология проективного обучения как основа организации самостоятельной работы обучающихся.....	361
Тұрабаева Л.Қ. Қазақ тілі сабағында оқушылардың шығармашылық ынтасын арттыру.....	364
Тұрсынова Г.Т. Тілді инновациялық технологияларды қолдану арқылы меңгерту.....	366
Түсіпқалиева Р.Қ. Жоғары оқу орындарында кәсіби қазақ тілін үйретудің тәсілдері.....	368

Б. И. Досанов
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
қазақ тілі кафедрасының аға оқытушысы

Ғылыми-техникалық фактордың терминологиялық үрдістерге тигізетін әсері

Терминологиялық үрдіске әсер ететін негізгі сыртқы факторлардың бірі елдің ғылыми, техникалық және өндірістік жағынан дамуы болып табылады. Осы фактор жайлы алғашқы мәліметті Ж.Р. Әмірованың кандидаттық жұмысынан келтіріп көрейік: «Как известно, в Казахстане, как и в других советских республиках, национальные кадры специалистов различных отраслей науки сформировались на базе овладения русским научным наследием, той суммы знаний, которая была накоплена передовой русской наукой, и была выражена в стройной системе научных понятий на русском языке в русской терминологии. Поэтому усвоение понятийной системы сложившейся в русской науке, а вместе с этой системой и характера ее выражения было главной задачей, стоявшей перед казахскими специалистами» [1, 19]. Расында да, зерттеуші айтып отырған фактор аса маңызды және қазіргі терминологияда ғана емес, сонымен бірге тұтас тіл саясатында қалыптасып отырған ахуалдың да негізгі себептерінің бірі болып табылады. Ол сондай-ақ басқа да сыртқы факторлардың туындауының негізгі себептерінің бірі деуге болады. Мәселен, автор айтқандай, ғылыми-техникалық жетістіктері озық Ресей елінің орыс тіліндегі ақпараты негізінде қалыптасқан мамандардың өз білімін практикада қолдануы, орыс тіліндегі ұғымдар жүйесін меңгеруімен қатар оны жеткізу сипаты мен тәсілдерін де игеріп шығуы – қазіргі қоғамымызда қызмет атқарып жүрген әр түрлі сала мамандарының немесе тұтастай халықтың ұлттық психологиясындағы өзгерістердің бір себебі.

Терминологиялық үрдістерге әсер ететін ғылыми-техникалық фактор өзге факторлармен тығыз байланысып жатыр. Оның ішінде сыртқы факторлар да, тілге қатысты факторлар да бар. Мәселен, терминологиялық үрдістердің жаңа қарқынмен дамуына себепші ғылыми-техникалық даму, екінші жағынан, тағы да терминологияға ықпал етудің жеке көзі ретінде көрінетін елдің экономикалық ықпалдастығының кеңею факторының өріс алуына жағдай жасайды. Мұны керісінше де айтуға болады яғни мемлекеттің халықаралық қауымдастықпен арадағы байланысының артуы, экономикалық серістестіктер қатарының көбеюі сол елдің ғылыми-техникалық әлеуетіне әсер етпей қоймайды.

Ғылыми-техникалық фактордың тілдік фактормен байланысы мынадан көрінеді: белгілі бір елдің ғылыми-техникалық дамуы сол елдің ғылыми, индустриялық-инновациялық тәрізді даму бағдарламалары негізінде жүзеге асырылып, ұлттық өркендеудің тұтас бір кешенін құрайтындықтан, осындай ғылымдар кешенінен тіл ғылымы тыс қала алмайды. Дәлірек айтсақ, кез келген ғылымның, оның ішінде техникалық яки жаратылыстану

ғылымдарының дамуы ғылым салаларының тәртіпке түсіп жетілген ұғымдар жүйесі бар кезде ғана мүмкін болмақ. Сондықтан ғылыми-техникалық дамудың терминологиялық үрдістерге тигізетін әсері осы үрдістерге түрткі болатын тілдік себептерден көрінеді. Сөйтіп тіл ғылымының терминологияны жетілдіруге бағытталған көкейкесті мәселелермен айналысуына жалпы ғылыми даму серпін берсе, өз кезегінде ғылым терминология тарапынан қайтарым болғанда, өзінің тілдік қажеттілігі қанағаттандырылған жағдайда ғана даму жолына түседі.

Салалық терминологияны типтестіру мен оның атқаратын қызметін зерттеген терминші ғалым Ж. Бейсенова өзінің докторлық диссертациясында терминологиялық үрдістерге ықпал ететін факторлардың біріне қатысты: “Одним из экстралингвистических факторов, влияющих на формирование совокупности терминов, является фактор приоритета открытия и разработки новой области знания: если последняя создана не в той стране, на языке которой формируется терминология или терминосистема, то при отборе терминов имеет место вероятность их заимствования из языка, который служит в данном случае языком оригинала,”-дейді [2, 74] . Автор көрсеткен «білім саласын бірінші ашу немесе игеру» факторы сөз болып отырған «ғылыми-техникалық» фактормен сабақтасып жатыр, өйткені ғылыми жетістіктерге ие ел ғана жаңа білім саласын ашатыны, тиісінше соған сәйкес терминология саласын қалыптастыратыны мәлім.

Ж. Бейсенованың аталған факторды білім саласын бірінші ашу факторы деп көрсеткенімен, оның анықтамасынан көрініп тұрғандай, ұғымдық аясы ғылыми-техникалық фактор шеңберіне сыйып кетеді. Сол себепті оны соңғы фактор ауқымында қарастыруға болады. Бұл арада назар аударатын мәселе – бұл фактордың басқа сыртқы факторлардан айырмашылығы мен ұқсастығы.

Жалпы, фактор ұғымы белгілі бір кезең аралығында тұрақты әсер етуді білдіретіні белгілі. Бұл сыртқы да, ішкі де факторларға тән. Ж. Бейсенова көрсетіп отырған «ғылымның біріншілігі» сыртқы фактор ретінде осы ғылым бірінші жасалмаған елдің тіліне қатысты көрінетіні белгілі болып отыр. Бұлай дегенде автор ғылымды өзі қалыптастырмаған елдердің бәрі сол ғылым терминологиясын сол күйі кіргізуге тиіс болады демейді, сол күйі қабылданатын терминдердің де болу мүмкіндігін айтады. «Ғылым біріншілігі» факторының сыртқы фактор болып берілуін де осы мүмкіндік тұрғысынан көрсетеді. Осы орайда бірқатар мәселелердің басын ашып, жауап беріп кетуге тура келеді. Атап айтқанда, ғылым басқа елде емес, сол терминологиясы пайдаланылатын елдің өзінде жасалса, бұл сыртқы фактор болуын қоя ма немесе егер мәселе жоғарыда айтылғандай, сол күйі қабылданатын терминдердің де болу мүмкіндігіне қатысты болып отырса яғни терминологияға әсер ететін себепті сыртқы фактор деп қарауға негіз болса, онда өзге елде қалыптасқан жаңа ғылым саласының терминологиясы толықтай ұлттық негізде қалыптасқан жағдай үшін сыртқы фактор өз мәнін жоғалта ма; ұлттық тіл негізінде ғылым салаларының терминологиясын

калыптастыру мен осы терминологияға сүйенетін жаңа ғылым саласының пайда болуы арасындағы шарттастықтың сипаты қандай және т.б.

Бұл мәселелерді тұжырымдап алу үшін тағы да оған қатысты пікірлерге жүгінейік. Ж. Бейсенова аталған еңбегінде: “В рамках одной терминологии могут фигурировать несколько языковых тенденций; изучение процессов формирования терминологий свидетельствует о том, что обычно в каждой из них одна из тенденций является ведущей. Причины, определяющие приоритет выбора того или иного принципа, могут иметь собственно предметный характер, связанный с областью знания, исторические, связанные с приоритетом в открытии области знания, логические, зависящие от структуры знания, политико-языковые, связанные с тенденцией пуризма в том или ином языке в тот или иной период, внутриязыковые, связанные со структурой языка, и другие.

Первый принцип может быть назван принципом перевода терминов, или принципом переведенной терминологии. Этот принцип используется чаще всего в тех случаях, когда новая область знания возникает и начинает развиваться в какой-либо одной стране, а затем ее предмет, теория, специальные понятия и, соответственно, термины заимствуются другой страной или другими странами”, - дейді [2, 74-75].

Бұл пікірге сүйене отырып анықтайтынымыз – автордың «ғылымның біріншілігі» себебін тарихи фактор деп атап, оның әр түрлі салалық терминологияға қатысты әр түрлі дәрежеде кездесіп отыратындығын көрсетуі. Сондай-ақ осындай фактордың ықпал етуі кезінде көбінесе терминдерді аудару қағидаты немесе аударылған терминология қағидаты жұмыс істейтінін көрсетеді. Сөйтіп автор сөз болып отырған фактор жайлы мәліметтерін тілдердің өзара үнемі ықпалдастықта болатыны, толықтай таза тілдің болмайтыны жайлы тұжырымдарға негіздегені көрінеді. Осындай пікірді Ж. Әмірова да растай түседі: “Процесс заимствования в терминологии, в “языке науки” имеет совершенно иное значения, чем в общелитературном языке. В терминологии гораздо выше % заимствованных слов, потому что заимствованные термины-интернационализмы призваны обеспечить надежную коммуникацию между специалистами разных стран. В этом заключается главная – экстралингвистическая причина заимствования терминов и их предпочтительности” [1, 18]. Бұл автордың да сөздердің кірігу процесі, әсіресе, терминологияға қатысты қалыпты құбылыс екенін көрсететінін байқаймыз. Сонымен қатар мұның бір себебі ретінде сенімді қатынас құралын қамтамасыз ету мақсатын көрсетеді. Еңбектің кеңес халқына ортақ терминологиялық қор қалыптастыру кезеңінде жазылғанын ескерсек, аталған себептің бүгінгі терминологияны дамытудың ұлттық бағытын ұстанған күнімізде аса өзекті еместігін де айту керек. Дегенмен екі автор да біз жоғарыда тоқталған барлық «ықтимал» мәселелерге практикалық тұрғыдан немесе өз дәуірінің тіл саясаты деңгейінде жауап береді.

Сөз болып отырған мәселеге қатысты басқа бір зерттеушінің мәліметін келтірейік: “История терминологии непосредственно связана с историей науки, техники, профессиональной деятельности. Развитие сельского

хозяйства, ремесел, появление первых мануфактур, развитие науки и техники привели к становлению и развитию русской специально-профессиональной и технической терминологии, к формированию в грамматической науке первых взглядов на природу терминов и место терминологии в системе языка” ...Появление новых слов, называющих предметы и факты социально-профессиональной деятельности заставило как ученых-грамматистов, так и специалистов-профессионалов задуматься над созданием специальных лексиконов, включающих названия предметов профессиональной деятельности. Правление Петра I способствовало проникновению иностранных слов в русский язык. В связи с государственными реформами Петра I появляется большое количество переводной литературы и в русский язык проникают иностранные терминологические заимствования” [3, 20].

Бұл үзіндіден М.М. Нұрғалиеваның терминологияны адамның кәсіби-шаруашылық қызметімен тығыз байланыстықта қарастыратынын, оның ғылым мен техниканың және өндірістің дамуына тәуелді екенін көреміз. Сондай-ақ бұл үзінді ғылыми-техникалық фактордың экономикалық ықпалдастықпен, мемлекеттің тіл саясатымен (бұл арада мемлекеттік жаңғыру шаралары аясында), оның ішінде жеке бір тұлғаның да іс-әрекетімен тығыз байланысты екенін жақсы көрсетеді. Оның ішінде жеке тұлға мемлекеттің тіл (ұлт) саясатына қатысты да (тіл саясаты факторы), ғылым саласына қатысты да (ғылыми-техникалық фактор) көрінуі мүмкін. Мұны зерттеушінің ой сабақтастығынан анық аңғарамыз: «Создание в России первых терминологических систем физики, химии, механики, астрономии связано с именем М.В. Ломоносова. В процессе исследования природы и построения понятийных систем науки ученый создает и нормализует терминологию. ...К началу XX века русское языкознание создало собственную понятийно--терминологическую систему, охватывающую все уровни функционирования языка и языковые подсистемы... В 20-30-ые годы в связи с бурным техническим прогрессом, развитием индустрии, созданием новых отраслей науки и техники складываются терминологические системы русского языка и национальных языков СССР” [3, 21].

Бір ғана тұлға түрінде болса да, М.В. Ломоносовтың орыс тілінің тазалаудағы еңбегі Ресейдегі алғашқы салалық терминологияның қалыптасуына негіз қалады. М.В. Ломоносовқа дейін орыс тілі, оның ішінде арнаулы лексикасы шет тілдік сөздермен қатты ластанғаны белгілі. Осы ғалым есімімен байланысты тілді тазалау үрдісінің, кейінгі шет тілі сөздерін мүмкіндігінше орыс тілі заңдылығына бағындырып алу үрдісінің маңыздылығын түсіну бізге жоғарыда қойылған сұрақтарға жауап беруге мүмкіндік береді: басқа елде жасалған ғылымды ұлт тілінің ерекшелігіне бейімдемей қабылдау, тілдің ұлттық терминологиялық жүйесінің қалыптаспауы себепті тілді бұзуға алып келеді.

Басқа елден ғылым саласының нысаны, ұғымдар жүйесі мен терминологиясының ауысуы түрінде көрінетін сыртқы факторға ұлт тілінің қарсылық көрсете алмауы да мүмкін немесе өз заңдылығына бейімдеуі

мүмкін. Бұл екі түрлі ахуалдың ғылымның өзге елде жасалуынан көрінетін сыртқы факторға тәуелділігі яки әлдебір басқа байланысы жоқ. Ғылым ұлт тілінің негізінде пайда болған жағдайда біз сыртқы фактор туралы емес, жаңа ғылым саласы мен оның терминологиялық жүйесінің өзара шарттасқан байланысы жайлы айтамыз. Шарттасқан байланыс – екіжақты, өзара тәуелді байланыс. Бұл жағдайда ұлт тілінде жаңа ғылым саласының пайда болуы оның тууына негіз болатын басқа ғылым салаларының, тиісінше олардың қалыптасқан ұғымдар жүйесінің, терминологиясының болуын талап етеді. Осындай алғышарттар болған жағдайда ғана жаңа ғылым саласының пайда болуы мүмкін болғандықтан да жаңа ғылым саласы ұлт тіліндегі мемлекетте туған кездегі ғылыми-техникалық фактордың беретін әсері ғылым өзге елде туған кездегі сыртқы фактордікімен бірдей емес. Ұлттық ғылымның дамуы әрқашан терминологиялық үрдістерге әсер етіп, оның жетіле түсуіне түрткі болатындықтан, бұл екі арадағы байланыс алдын ала болжамданатын, нәтижесін басқаруға болатын байланыс. Сондықтан оны ең алдымен ұлттық терминологияның баю көзі ретінде қарастырған жөн. Оның ғылым өзге елде қалыптасатын жағдайдағы сыртқы фактордан айырмашылығы да осында.

Қазіргі қазақ терминологиясы ұлттық бағытқа бет бұрды, терминологиялық тұжырымдамамызға терминдерді тіліміздің дыбыстық-құрылымдық заңдалығына сай қабылдау қажеттілігі жайлы қағидатты енгіздік десек те, оның әлі іске аспай отырғаны шындық. Бұл мәселені ғылыми-техникалық фактор әсерінен бөлек қарастыруға болмайды. Нақты айтсақ, кірме терминдерді қазақ тілінің заңдылығына бағындыруды толыққанды іске асыра алмай отыруымыздың бір себебі – өз ғылыми-техникалық жетістіктеріміздің жоққа тән болуы. Бұл жайында айтып жүрген зерттеушілеріміз де жоқ емес. Мәселен, Қ.Ә. Айсұлтанова қазақша терминдерді қалыптастыруға әсер ететін фактордың бірін былай көрсетеді: «Біріншіден, біздіңше, ұлттық ғылымды дамытуға деген ғылыми механизмнің дұрыс жолға қойылмай отыруының өзі осыған әсер етуші бірден-бір негізгі күш. ...Басқа елдер сияқты өзіміз термин жасап, оны басқа тілге енгізуге, олардың қажеттілігіне ие болуға әлі де дәрменсіз болып отырмыз. Бұның екінші жағы да бар. Бұл жағынан, Қазақстанда ғылыми деңгей мүлдем төмен деген қорытындыны кесіп айта алмаймыз. Бірақ жасалған терминдердің өзі басқа тіл материалдарының негізінде жасалады. Өз ғылыми жаңалықтарымызды біздің ғалымдар алдымен өзімізде емес, өзге елдерде дәлелдеуге тырысады. Соның негізінде өзге елдің тіліне бейім термин жасалады. Мұны жалтақтау психологиясымен түсіндірсе де болады. Былайша айтқанда, ұлттық термин жасауға әсер етуші фактор – дұрыс жолға қойылған ғылымның даму механизмі. Оның үстіне, біз жаңа ұғымдар жасауға соңғы жылдардың үрдісіне бейімделмегенбіз. Соның арқасында тіліміздің мүмкіндігін пайдалану сияқты әрекеттерден мүлдем айырылып қалғанбыз дегуге болады» [4, 28].

Терминология ғана емес бүкіл қазақ тіл білімі орыс ғылымының негізінде қалыптасқаны мәлім. Терминдеріміздің орыс тілінің ерекшелігіне сай қалыптасуынан бастап қазіргі терминологияның терминтану ғылымы

аясында қарастырыла бастауы да соңғы жылдардағы орыс терминологиясы өзгерістерінің нәтижесі. Солай болса да яғни ағымдағы міндеттерімізді іске асыруда орыс ғылымы негізіндегі дайын үлгілерді еркін пайдаланғанымызбен, оларды талдау, сараптау жағы ойсырап жатыр. Мәселен, орыс терминологиясының грек-латын сөздерінің негізінде қалыптасу тарихы, онда белгілі бір кезеңдерде орын алған тілдік шұбарлану, пуризм үрдістері, қазіргі шетел терминдерін қабылдау тәжірибесі қазақ тілі терминологиясы тұрғысынан салғастырмалы түрде зерттеле қойған жоқ. Терминологияның көкейкесті теориялық мәселелерін шешудің терминологиялық үрдістерге әсер ететін ғылыми-техникалық фактормен бірге жүзеге асырылуы терминологияның ұлттық бағытта өркендеуіне қызмет ететін болады.

Әдебиеттер

1. Амирова Ж.Р. Влияние русского языка на формирование научного стиля казахского языка. Кандидатская диссертация. Алматы, 1983.
2. Бейсенова Ж.С. Отраслевая терминология: типология, классификация, функционирование. Докторская диссертация. КазГЮУ. Астана, 2009.
3. Нургалиева М.М. Формирование и функционирование терминов бурения нефти и газа в казахском языке. Кандидатская диссертация. Алматы, 2003.
4. Қ. Айсұлтанова. Ұлттық терминдерді қалыптастыруға әсер етуші факторлар (27-28) //ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. 2002. № 9 (60).

Резюме

Одной из актуальных тем современного казахского терминоведения является исследование терминологических тенденций. В статье данная проблема рассматривается в контексте влияния развития науки и техники как экстралингвистического фактора на процессы терминотворчества.